

Mededeelingen uit 's Land Plantentuin, XVIII. Nadere resultaten van het door Dr. W. G. BOORSMA verrichte onderzoek naar de plantenstoffen van Nederlandsch-Indië, Batavia. 's-Gravenhage, G. KOLFF & Co. 1897.

Als een vervolg op de in n°. XIII (1894) verschenen „Mededeelingen” verscheen nu n°. XVIII, waarin naar een meer systematischen gang bij het onderzoek werd gestreefd, zoodat van enkele familiën een aantal soorten bewerkt werd. Op die wijze neemt de kennis der planten in N.-Indië belangrijk toe. Een 40-tal planten, behoorende tot vier familiën (Loganiaceeën, Oleaceeën, Bignoniaceeën en Acanthaceeën), wordt besproken en verder van de Scrophularineeën 4 planten: een hoofdstuk handelt over Tjintjao.

Als voornamelijk nieuwe bestanddeelen, d. w. z. voor de eerste maal gevondene, worden o. a. medegedeeld: *Spigeliïne*, een zeer vergiftig alkaloïd uit *Spigelia anthelmia* L.; *fragaëid*, een bitterstof en *fragaëine*, een alkaloïd uit *Fragaea imperialis*. Bij sommige Strychnos-soorten bleek *strychnine* en *burcine* in zoo geringe hoeveelheid aanwezig, dat die chemisch niet waren aan te toonen, maar wel vergiftigingsverschijnselen bij padden gaven.

Rhinacanthus communis Nees. blijkt *cumarine* te bevatten. *Andrographis paniculata* Nees. houdt een bitterstof, *andrographid*. *Curangine*, het glucosied van *Curanga amara* Juss. wordt uitgebreid besproken en de aandacht er op gevestigd, dat dat glucosied wellicht dezelfde werking, zij het ook in veel geringere mate, op het hart uitoefent als digitaline. Als dat zoo is, zou dat voor de Indische pharmacopee een zeer groote aanwinst zijn.

Het artikel over Tjintjao verdient zeer de aandacht.
Laag-Soeren, 6 Maart 1897.

V. D. BURG.

INGEZONDEN.

Geachte Redacteur!

In het December-nummer (32ste jaargang 1896) van dit *Tijdschrift* werd de homoeopathie aan een bespreking onderworpen, die ook ik ter wille van recht en billijkheid niet onbeantwoord mag laten. Afgezien van talrijke toelichtingen, die door bevoegde medische voorstanders over homoeopathie zowel hier als elders gegeven zijn, blijkt uit het betoog hier in quaestie, dat de Hooggeleerde Schrijver niet op de hoogte van zijn onderwerp is, natuurlijk omdat hij, evenmin als de meeste tegenstanders, zich de moeite van een nauwgezet onderzoek heeft willen getroosten. Hij oordeelt en veroordeelt met onvolledige kennis van zaken en op onjuiste praemissen af, doordat hij

niet rekening houdt met het ontwikkelingsproces der hom., dat van haar geboorte af plaats gegrepen heeft, nog steeds in werking is en blijven zal.

In den aanhef van het betoog toch wordt gezegd, de twee kenmerken der hom., de grondstelling *similia similibus* en de toediening van geneesmiddelen in zeer verdunden toestand, zijn in geenen deele voldoende, om haar als eene afzonderlijke geneesmethode naast de gewone therapie een plaats te gunnen, want ook deze schroomt niet, om geneesmiddelen in sterke verdunning voor te schrijven, terwijl zij in menig geval juist zoo handelt, alsof zij van den regel *sim. sim.* gebruik maakte; tegen vele diarrheeën wordt *ol. ricini*, tegen vele gevallen van obstructie opium, in sommige gevallen van braken een *emeticum* voorgeschreven. Voorts zou het naar de meening der homoeopathen schijnen zeker te zijn, dat met de genoemde en met tal van andere, door de gewone therapie aanbevolen behandelingswijzen aan hun grondstelling wordt voldaan, en dat ieder medicus zich nu en dan homoeopaath betoont.

Wat nu is het geval? Indien de gewone therapie niet schroomt, om zeer verdunde geneesmiddelen voor te schrijven, zoo ligt in het „niet schromen” reeds uitgesproken, dat zulks bij haar niet de gewoonte is. Het geschiedt dan ook slechts bij zeer hevig inwerkende middelen. Voor het overige is het bij haar de regel, de dosis zoo groot te geven als noodig schijnt, om een voornam ziekteverschijnsel te overwinnen, of als zonder onmiddellijk nadeelige gevolgen voor den zieke eenigszins mogelijk is. Aan ongewenschte bijwerkingen kan evenwel de gewone therapie in maar al te vele gevallen bij deze handelwijze niet ontkomen. Voor de homoeopathie is deze eventualiteit ten eenenmale uitgesloten, aangezien zij als noodzakelijk gevolg van haar grondstelling *similia similibus* slechts de kleinst mogelijke gaven toedient, juist nog groot genoeg om te kunnen genezen, maar te klein om ook de gezonde weefsels te kunnen aantasten. De gewone therapie vertegenwoordigt, door het kwantitatieve effect van een artseneij te beoogen, zeer dikwijls slechts de symptomatisch palliatieve methode, terwijl de homoeopathie steeds symptomatisch curatief tracht te handelen en tot dit doel in de eerste plaats met de kwalitatieve artseneijwerking rekening heeft te houden. Zij vraagt daarom niet, hoe groot moet de dosis zijn, om aan een zeker werkingskwantum te beantwoorden, maar hoe klein mag zij zijn, om door haar kwalitatief vermogen nog genezing tot stand te kunnen brengen. Het is dus duidelijk, dat reeds door haar doseering de homoeopathie zich wel degelijk als een afzonderlijke, van de gewone therapie zeer verschillende geneeswijze kenmerkt.

De homoeopaath, die in de eerste plaats ook arts zijnde, van alle bestaande therapeutische hulpmiddelen gebruik te maken het recht en de plicht heeft, zal, naar het hem noodig schijnt, niet aarzelen, om evenals zijn medische tegenstander ook de bovengenoemde toepassingen van *ol. ricini*, opium, een braakmiddel in gelijke dosis als gene in praktijk te brengen, maar dan met het volle bewustzijn, dat hij volstrekt niet homoeopathisch handelt, evenmin als dit zijn tegenstander in die gevallen doet. Immers niet een enkel sterk uitgesproken ziekteverschijnsel, niet een er naar genoemde ziekte, als obstructie, diarrhee, braking, geeft de aanwijzing van het homoeopathisch geneesmiddel; neen! dit doet alleen het totaal van alle te voorschijn tredende

afwijkingen van den gezonden toestand, omdat pas daaruit de bijzondere geaardheid der ziekte kan blijken. Dat ieder medicus zich nu en dan homoeopaath betoont, is zeker; maar hij doet het dan onbewust, zonder het te weten en te willen en zal liever de meest opgeschroefde verklaringen voor zijn handelwijze zoeken, dan de voor de hand liggende similebetrekking tusschen ziekte en artseniwerking aannemen. En nu bewijzen weder juist deze gevallen van homoeopathia involuntaria, dat de bewuste en bedoelde toepassing van den simileregel de homoeopathie ten duidelijkste als een bijzondere geneeswijze doet uitkomen.

Indien nu de grondstelling sim. simil. in zich sluit, dat de werking van het geneesmiddel de meest mogelijke overeenkomst met de te genezen ziekte moet hebben, zoo gaat die leer daarbij van de voorzeker zeer rationeele zienswijze uit, dat men de artseni, waarmede men behandelen wil, in al haar algemeene en bijzondere uitwerkingen, zoowel subjectieve als objectieve, op het levende lichaam moet kennen; en ten tweede, dat die artseni, welke op alle in het zieke lichaam aangedane organen, weefsels en cellen werkt, ook de meeste kans moet hebben van geneesmiddel te zijn. Aan het algemeene streven naar een causale behandeling, die in de meeste gevallen tot de pia desideria behoort, zal nog het best de overweging te gemoet komen, dat het artsenijmiddel, hetwelk in zijn werking al de organische lokaliteiten treft, waar de causa morbigens een gelijksoortige werking op uitoefent, ook als het meest causale mag beschouwd worden.

Er kan hier echter niet genoeg met klem op gewezen worden, hoe verkeerd over het algemeen de opvatting van den regel sim. simil. bij de tegenstanders is. Zoo wordt o. a. gezegd, dat de hom. met haar grondstelling nimmer de uit levende pathogene kiemen ontstane ziekten zou kunnen genezen, omdat er geen artseningen zijn, die bijv. roodvonk, diphtherie, cholera zouden voortbrengen. Zeer zeker niet, maar als niettegenstaande dat belladonna bij roodvonk, cyanuretum mercurii bij diphtheritis en arsenic bij cholera zoo goede resultaten opleveren, zoo geschiedt zulks, omdat de proefnemingen voor ieder, die zien wil, ten duidelijkste bewezen hebben, dat de pathogenetische verschijnselen der genoemde artseningen met die der respectieve ziekten een groote, somwijlen een zoo groote overeenkomst hebben, dat beide niet van elkander te onderscheiden zijn. Maar deswege zijn die artseningen nog geen homoeopatische specifica der genoemde ziekten; naar gelang van den juist heerschenden genus epidemicus, van de constitutie der lijders, in één woord, naar de bijzondere geaardheid van ziekte en zieke komen nog tal van andere geneesmiddelen in quaestie, die voor de verschillende gevallen slechts individueel specifieke vertegenwoordigen. En indien zoowel vroeger als thans, om slechts eenige voorbeelden aan te halen, de homoeopathie mercurialien bij syphilis, calcar. carbon. bij scrofulose, phosphor bij rhachitis, arsenic bij asthma, spigelia bij neuralgieën, sulfur bij huiduitslagen, nux vomica bij dyspepsieën, phosphor bij longontsteking, sublimaat bij dysenterische toestanden, terpentijn of canthariden bij ziekten der uropoëtische organen enz. enz. voorschrijft, zoo doet zij het slechts dan, wanneer de genoemde middelen in de meest uitgesproken similebetrekking tot de bijzondere gevallen staan, maar niet omdat zij absolute specifica van die ziekten er in ziet.

Het onderwerp der homoeopathie is zodoende een vergelijkende studie van kunstmatige, door artsenijsmiddelen te voorschijn gebrachte, met de natuurlijke uit onbekende of hypothetische oorzaken onstane ziekten. Als haar eenmaal te bereiken, maar thans nog ideaal doel, stelt zij zich de ontdekking voor van alle veranderingen, die de organische verrichtingen, de weefsels, de scheikundige levensprocessen betreffen, en die in de verschillende ontwikkelingsstijperken, zowel van de natuurlijke als kunstmatige artsenijsziekten, plaats hebben.

De homoeopathie heeft niet twee, maar vier grondstellingen, namelijk:

- 1°. de proefneming van het artsenijsmiddel op mensch en dier in gezonden toestand;
- 2°. het door vergelijking vinden van het artsenijsmiddel waarvan het ziektebeeld gelijksoortig is aan de te behandelen ziekte uit andere oorzaak;
- 3°. de toediening van slechts één enkel artsenijsmiddel in ieder gegeven geval;
- 4°. het toedienen van een artsenijsdosis, die wel de zieke deelen genezen, maar nooit de gezonde aantasten kan.

Deze vier in het voorafgaande zoover noodig nader toegelichte grondstellingen kenmerken de homoeopathie zeer scherp als een geheel bijzondere, van de gewone therapie verschillende geneeswijze. Zij mag dus, vooral met het oog op haar lang bestaan, haar weldadigen invloed en haar vatbaarheid voor onbegrensde ontwikkeling, met het meeste recht den eisch stellen, niet, zoals de schrijver aan het slot van zijn betoog zegt, een eigen universiteit voor zich te verkrijgen, maar wel, dat haar op de universiteiten een leerstoel toegestaan, in de staatsinstellingen voor wetenschappelijk geneeskundig onderzoek de noodige ruimte en gelegenheid gegeven worde, om de waarheid van haar voornaamste grondstellingen ook experimenteel te bewijzen.

In het vervolg van het betoog wordt gelaakt, dat „de homoeopathen strijden tegen wat zij de officiële wetenschap of geheel verkeerdelijk de allopathie noemen”. De ondoeltreffendheid van dezen naam hebben al vroeg de volgelingen der nieuwe geneeswijze erkend, maar eens ontstaan uit de beschouwing, dat met betrekking op de te behandelen ziekte de gewone therapie niet gelijksoortig maar anders werkende middelen toedient, is deze tegenstelling in den naam, ook korthedshalve nog bijgehouden, komt echter hoe langer hoe meer buiten gebruik. Het epitheton „officieel” werd en wordt nog wel eens door de homoeopathen aan de geneeskundige wetenschap met recht gegeven, omdat haar oppositie tegen de homoeopathie zowel thans als ten allen tijde gedragen werd door dienzelfden geest van middeneeuwsche dogmatische intolerantie, die op het gebied der natuur- en geneeskundige wetenschappen bij iedere nieuwe ver strekkende ontdekking — men behoeft slechts aan GALILEI en HARVEY te denken — voor den dag kwam, wanneer deze met de zienswijze der geleerden niet strookte en hun vast afgebakende cirkels stoorde. Deze gedragslijn komt zooveel minder te pas, wanneer het om de therapie te doen is, een ervaringswetenschap bij uitnemendheid, die in de geheime werkplaatsen van het levend menschelijk organisme zich afspelende, ieder oogenblik bij haar onderzoekingen op de grenspalen afstuit, achter welke het DU BOIS REYMOND'sche „ignorabimus!” met onuitwischbare letters

ingegroefd staat. De vraag naar het hoe en waarom der specifieke reactie van het levend lichaam tegen artsenijen moet al dadelijk onbeantwoord blijven. En als nu van een zelfstandigheid een milligram, van een andere duizend maal meer voorgeschreven wordt, om een bepaalde werking te verkrijgen, is dit alleen rationeel, omdat de ervaring het geleerd heeft, maar niet om aprioristische redenen. En juist zóó is het met de dosen der similemiddelen in de homoeopathie. Indien deze leert, dat een millioenste, duizendmillioenste of biljoenste gram eener artsenij, die in haar pathogenetische verschijnselen de meest uitgesproken gelijksoortigheid met een te behandelen ziekte vertoont, deze ook het zekerst geneest, zoo is dit een, gedurende 3 op elkander volgende generaties van ontelbare artsen zóó dikwerf bevestigde ervaring, dat die handelwijze als de meest rationeële beschouwd mag worden en op de gelijke waardeering aanspraak heeft als de toepassingen der gewone therapie. Er komt nog bij, dat de geestesarbeid, om het similemiddel te vinden, veelal moeilijker is, dan om bij koorts antipyretica, bij rheumatisme salicyl, bij slapeloosheid morphine, bij nerveuse lijden bromide of andere nervina voor te schrijven. Moge ook zonder twijfel een deel der homoeopathische ervaringen op rekening van vergissingen, van natuurgenezingen en van onbesuisde toepassing van het „post hoc ergo propter hoc” te brengen zijn, er blijven te veel onbetwistbare over, om ze eenvoudig weg te cijferen en den verkondigers er van de bijnamen van illuminaten en dwazen naar het hoofd te mogen slingeren. Trouwens ook bij de gewone therapie worden vele zieken gezond, niet altijd door, maar ook wel *trots* de gebruikte artsenijen, terwijl vele andere er zelfs door verergeren.

Ook de uitkomsten der statistiek, die doorgaans ten gunste en niet ten nadeele der homoeopathie pleiten, geven een bijzonder krachtigen steun aan haar ervaringen, welke als empirische bewijzen te erkennen de tegenstanders evenwel niet geneigd zijn. Maar waarom trachten zij dan niet het tegenbewijs te aanvaarden door op de hun zoo ruimschoots ten dienste staande instellingen, hospitalen, klinieken en laboratorïen, exacte onderzoekingen met similemiddelen in homoeopathische dosen te maken? Wij immers verlangen noch hebben ooit verlangd onvoorwaardelijk geloof aan onze ervaringen te hechten, maar integendeel, dat zij door onze bestrijders op hun juistheid getoetst zouden worden. En zoo lang zij zulks niet doen, hebben wij het meeste recht, van de geneeskundige wetenschap als de officiële te spreken en haar zelve dogmatisch te noemen, in zoo verre zij haar geneesmethoden als de eenige juiste en mogelijke hooghartig proclameert en de homoeopathische niettegenstaande haar gedurende een eeuw door ervaring gestaafde bevestiging a priori verwerpt, zonder door eigen onderzoek a posteriori de ondeugdelijkheid er van bewezen te hebben.

Tegen het slot wordt eindelijk nog de hoogste troef tegen de homoeopathie met de volgende woorden uitgespeeld: „de dogmatische en bij gevolg onwetenschappelijke homoeopathie staat niet slechts tegenover de gewone therapie, zij bindt den strijd aan tegen de geheele geneeskunde, tegen alle natuurwetenschappen. Zij eischt een gansche universiteit voor zich.” Aan zoodanige onrechtvaardige taal kan slechts hij zich schuldig maken,

die geen flauw begrip heeft van de ware beteekenis der hedendaagsche homoeopathie en van haar eischen. Deze toch vertegenwoordigt slechts een wel nog niet algemeen erkend, maar daarom niet minder belangrijk onderdeel van de algemeene therapie, een geneesmethode, die, hoe ver ook haar strekking gaat, toch bij lang na niet altijd toepasselijk is, en alle andere geneesmethoden hoe ook genaamd naast zich op prijs stelt. De wetenschappelijk gevormde homoeopathische arts waardeert deze evenzeer als zijn medische tegenstander en brengt ze zelf in praktijk of wijst de er voor geschikte gevallen aan de speciale beoefenaars er van. Bij behandeling met artsenijen maakt hij, als boven gezegd, van alle toepassingen gebruik, die tot bedaring, verzachting en wegneming van ziektoestanden kunnen bijdragen. Hij tracht evenals de gewone therapeut zijn doel, te genezen, door onbevungen onderzoek te bereiken, en onderscheidt zich slechts daardoor van zijnen hem verloochenenden confrater, dat hij behalve over diens geneesmethoden ook nog over de homoeopathische beschikt en deze in de bij veraf meeste gevallen van inwendige ziekten als de beste en degelijkste aangewezen vindt. Zonder zoo ver te moeten gaan, om in het „similia similibus curantur” een algemeen therapeutische natuurwet te zien, wenscht hij er zich geluk mede, dat hij in deze drie woorden een buitengewoon zekeren leidraad bezit, om op de donkere paden der pathologie den weg tot de therapie te ontdekken. Het verwijt, aan de homoeopathie gedaan, van dogmatisch te zijn, zakt na de gegeven toelichtingen als een kaartenhuis ineen. Met welke natuurwetenschap zou het dan toch in strijd zijn, dat men de artsenijen, waarmede men genezen wil, tot in hun fijnste werkingen kennen moet, dat men steeds slechts één geneesmiddel, niet 2, 3 en meer gemengd, en wel in volstrekt onschadelijke dosen geven moet, en eindelijk dat de overeenkomst der artsenijwerkingsverschijnselen met de te behandelen ziekte een uitstekende weg is, om voor deze het geneesmiddel te vinden? Dragen deze vier zoo eenvoudige en natuurlijke grondstellingen voor den onbevooroordeelde niet juist het zegel der waarheid aan zich? Het aan het slot met zulke hooge woorden over de homoeopathie gevelde vonnis bevat niets dan uit de lucht gegrepen beweringen en doet slechts de onvoorbereidheid en de verblindheid van den rechter uitkomen. Hiervan blijk te geven schijnt de geheele redeneertrant van het betoog, waarin toch niets anders gezegd wordt, dan: „omdat de gewone therapie in de voor- „naamste twee punten zoo veel overeenkomst heeft met de dogmatische on- „wetenschappelijke en met alle natuurwetenschappen strijdende homoeopathie, „kan aan deze naast de eerste geen plaats als afzonderlijke geneeswijze gegund worden.” Zou pleiter met die redeneering niet zijn eigen zaak in verdenking brengen?

In het laatste gedeelte van het betoog wordt van de in ons land praktizerende en op Hollandsche universiteiten geschoolde artsen, die later homoeopathen werden, gezegd, dat zij of dwalenden of onwaardigen zijn, naarmate zij uit overtuiging of uit speculatie op betere financiële vooruitzichten die geneeswijze aangenomen hebben. En met hun dit onder de oogen te brengen vervullen volgens schrijver de geneesheeren hunnen plicht om den vinger op de wond te leggen. Eilieve! de wond bestond slechts in hun verbeelding,

en vreemd is de handelwijze van hem, die eerst een wond slaat om er naderhand den vinger op te kunnen leggen. Als de jonge artsen uit gebrek aan gelegenheid in ons eigen land, gesteund door de „Vereeniging tot bevordering „der Homoeopathie in Nederland”, deze geneeswijze in het buitenland gaan studeeren en als overtuigde homoeopathen terugkomen, zoo pleit zulks wel voor de waarde der homoeopathie, maar niet voor de onwaarde der bekeerlingen. De tegenstanders kunnen zich maar niet voorstellen, dat een hom. arts een eerlijk en wetenschappelijk man te gelijk zijn kan; zij ontzeggen hem of de eene of de andere eigenschap, maar liefst alle beide, om er het echt uit af te leiden, hem op hooghartige of minachtende, ja zelfs op geheel nheusche wijze te kunnen bejegenen. Den homoeopathen, die door de schuld van de hen terugstootende confraters in zekeren mate geïsoleerd zijn, worden, nu zij over het algemeen vooruit komen, al dadelijk onwaardige bijoogmerken ondergeschoven, een verdachtmaking, waartegen zij met alle krachten in verzet moeten komen. En zou nu werkelijk de jonge zoeeven homoeopaath geworden arts, wetende, dat hij in het vervolg bij zijn collega's niet meer gezien, door hen niet meer gewaardeerd maar opzettelijk geïgnoreerd zal worden, en dat ook een gedeelte van het publiek, voorgelicht door de artsen, hem op maatschappelijk terrein een zeker wantrouwen zal toonen, zou zoo iemand, van een menschkundig standpunt uit gezien, zijn toekomst zoo aanlokkelijk vinden, om zijn eerlijkheid en zijn zelfachting er voor ten offer te brengen? Moet niet integendeel de wetenschappelijke overtuiging van de juistheid zijner homoeopathie hem den voornaamsten steun in alle de wederwaardigheden geven, die hem te wachten staan? Het citaat van Prof. STOKVIS, waarmede het betoog sluit, behoeft na de voorgaande toelichting wel geen wederlegging.

Dr. F. W. O. KALLENBACH.

Dr. KALLENBACH verwijt der Redactie, dat zij zich schuldig maakt aan onrechtvaardige taal, waar zij zegt, dat de homoeopathie den strijd aanbindt tegen de geheele geneeskunde, tegen alle natuurwetenschappen. Schr. verklaart de homoeopathie slechts voor een onderdeel der algemeene therapie, doch bewijst zijn bewering niet. Hij zwijgt over de homoeopathische faculteiten en de homoeopathische Universiteit.

Van de vier grondstellingen der homoeopathie, die door hem voor de ware worden gehouden, zijn de eerste en tweede niet anders dan onderdeelen van het dagelijksche werk der experimenteele physiologie en pharmacodynamie. De vierde komt bijna geheel neer op het „ne noceat”, dat door iederen praktischen medicus hoog in eere dient te worden gehouden. Alleen het derde schijnt specifiek homoeopathisch te zijn, d. w. z. het is dogmatisch. Wanneer in een „gegeven geval” de gelijktijdige toediening van twee geneesmiddelen geïndiceerd mocht zijn, zou de homoeopaath in verlegenheid komen. Doch deze derde grondstelling daargelaten, blijven de drie overige, — experimenteel onderzoek vóórop en „ne noceat” in de praktijk, — onbestreden. Zou echter een homoeopaath, die *deze* grondstellingen huldigt, niet beter doen, den naam van homoeopaath te laten varen? (RED.).

